

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehac nunquam
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Martii Et Aprilis

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10259

De S. virgine Theodora, & Didymo martyre.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77384)

VITA SANCTAE VIRGINIS THEODORAE, ET
DIDYMI MARTYRIS, AVTHORE SIMEONE META-
PHRASTE.

Et Latina quidem Martyrologia habent hanc historiam 28. Aprilis, aiuntque Theodoram vnâ cum Didymo percussam: sed cum Metaphrastes habeat Didymum Nonis Aprilis caesum, Theodoram autem euasisse, nos eam quinto Aprilis die cum Metaphraсте collocauimus.

5. Aprilis.

Constans
cōfessio S.
Theodora.

Generis
nobilitas.

Cur nolue-
rit nubere.

Virginita-
tē suā Deo
dicauit.

Iocletiano & Maximiano Imperatoribus, Praefide Alexandrinae ciuitatis Eustrathio, edictum quoddam aduersus Christianos missum fuit, vt vel dijs immolarent, vel supplicio afficerentur. Cū verò Praefes ille pro tribunali sederet in magna Alexandrinorum ciuitate, iussit cohortem accersire Theodoram virginem, quæ nupèr capta fuerat, & in carcere seruabatur. Quam cū duxisset: Praefes, inquit cohors, est Theodora. Iudex igitur: Cuiusnam fortis es mulier? Christiana, inquit Theodora, ego sum. At ille: Liberane, an serua? Dixi iam, inquit ipsa, Christianam me esse: Christus enim veniens, à peccato me liberauit. Quòd verò & ad vanam atque inanem mundi huius gloriam attinet, claris parentibus orta sum. Tunc Iudex Quaestorem accersiri iussit. Quem cū cohors praefes edixisset: Dic, inquit, Lucius: Nostine Theodoram virginem? Cui Lucius: Per tuam, Praefes, valentem vitam ac splendorem, nobilissima est, multaque existimationis & primi generis mulier. Quare, inquit Iudex, cū sis ita nobilis, nuptias recusasti? Theodora respondit: Christi causa nubere nolui. Cū enim ille homo factus in mundo versaretur, ab ea, quæ semper virgo & Dei mater fuit, genitus, à corruptione nos remouit, & sempiternam vitam nobis promisit. Itaque fore mihi persuadeo, vt in eius fide permanens, ad finem vsque incorrupta & intacta sim.

Tunc Iudex dixit: Imperatores iusserunt, vos, quæ virginitatem semper seruatis, aut dijs immolare, aut iniuriosius tractari. Arbitror, inquit Theodora, te non ignorare, hominis propositum Deo ipsi inprimis gratum esse: is verò animum meum atque propositum castum esse cognouit. Quòd si me id pati, quod dicis, & violari coegeris, non erit hæc impudicitia, sed vis & iniuria. Iudex autem: Cū te ingenuam esse nouerim, & tu rationem habere cupiam, admoneo, nè contumeliosius te geras: nihil enim proficies. Nam, per deos omnes, sententiam hanc Imperatores tulerunt. Tunc illi Theodora: Et prius, inquit, tibi dixi, hominis propositum atque animum Deo gratum esse. Cū enim omnia ille pernoscat, cogitata etiam nostra scit, & mentes ipsas perspicit. Quamobrè si coacta fuero facere quod dicis, impudicam me factam nunquam existimabo. Siue enim caput meum, siue manus, siue pedes abscondere, siue totum corpus dilacerare volueris, hoc quidem per vim ac potestatem, quam habes, facere poteris. Similiter lupanari tradar, necne, in arbitrij mei potestate non est, sed in manu tua, cui per imperium vim licet inferre. Quòd verò ad animi mei propositum attinet, certum est Deo ipsi castitatis meae professionem seruare: illi enim virginitas mea dicata est: ille certus huius rei Dominus est: ille, si voluerit, virginitatem hanc meam, possessionem suam, incolumem atque intactam seruabit.

Iudex verò ait: Noli, Theodora, ætatem tuam honestè actam, totam iniuria & probris obijcere: nam, vt Urbis Quaestor testatus est, his parentibus orta es, qui nobilitate atque existimatione cum primis excellunt. Ad hæc Theodora: Christum, inquit, primū confiteri debeo, qui & Deus est, & omnis nobilitatis, honorisque author, qui scit & me columbam suam puram & incolumem ad finem vsque seruare. Tum Iudex dixit: Cū nam erras, o Theodora? Eūne Deū credis, qui fuit in cruce suffixus? An qui talis est, te in lupanari coiectam, intactam seruare poterit, ab his presertim viris, qui mulierum amoribus insanire soliti sunt? Fidem, inquit Theodora, & spem habeo in Christo, qui Crucem perpeffus fuit sub Pontio Pilato, fore, vt me ab iniquis istis viris eripiat, & à labe omnino liberam seruet, in eius fide premanentem, neque vnquam eum negantem. Iudex verò: Adhuc te nugantem patior, necdum iubeo tormentis subijci. At

At si contendere non destiteris, ut ancillam aliquam te prosternens, faciam quod domini atque Imperatores nostri iusserunt, ut & reliquis mulieribus exemplū fias. Ad hæc Theodora: Parata sum corpus meum, cuius potestatem habes, tibi tradere: anima vero ipsa in solius Dei manu est ac potestate. Tum Iudex: Excecate illam statim, cuique dicite, ne insanire amplius velit, sed cedere & dijs ipsis immolare. Minime, inquit Theodora, per Deum ipsum demonibus sacrificium aut cultum afferre volo, cum Deum adiutorem habeam. Ad hæc Iudex: Quid me cogis tibi honestissimæ femine iniuriam facere? Ausculta mihi, o stulta, ne in tantam turbam incidas eorum, qui sententiā expectant, quæ contra te feratur. Non sum amens, inquit Theodora, quæ Deū confiteor, & ipsum adiutorem habeo. Quam enim iniuriam mihi fore putas, ea res honorem & gloriam sempiternam mihi comparabit. Tum Iudex: Ego non amplius te feram, sed Imperatorum iussū exequar: futurum enim existimans, ut persuaderi posses, diuitiis te ferebam. Quod si tibi parcens, id minus curabo, quod iussus fui, Imperatores contemnere videbor. Illi autem Theodora ita respondit: Sicut ipse Imperatores metuis, quodque ab illis iussus es, id facere studes: ita & ego studeo non negare Deum meum: timco enim & ipsa verum illum Imperatorem Deum contemnere. Contentiosè, inquit Iudex, mecum agis, & æternorum Imperatorum iussū negligis, & me, tanquam imbellem aliquem, despicias. Adhuc trium dierum tempus tibi condono, ac per deos omnes, nisi animū mutes & sacrifices, in lupanar te tradam, ut mulieres omnes te ita tractari videntes, turpitudine tua castigentur. At Theodora: Et nunc idem Deus est, & semper, qui non permittit, ut eum derelinquam. Peto autem ut intacta ac pura me seruari iubeas, quoad sententiā tuleris. Tunc Iudex ait: Theodoram sub ruita custodia seruate vsque ad tres dies, si fortè respiciens, sibi ipsa persuaserit, ut à tali contentione desistat. Quin & precipio, ne permittatis aliquem ad eam ingredi, & cum ipsa versari, propterea quod familiaris nobili & honesta nata est.

Post tres dies cum Iudex in tribunali federet: Adducatur, inquit, Theodora. Cohors ait: Domine, præstò est Theodora. Tum ille: Si respicisti, & tibi iam persuasisti, nunc sacrificica, & esto libera: puto enim te nequaquam sapere, in eodem proposito persistentem. Respondit Theodora: Et antea dixi tibi, & nunc eadem dicere non recuso, castitatis meæ professionem, Christi causâ susceptam esse, qui fuit incorrupte vitæ predicator, meamque confessionem ipsius Dei gratia fieri. Eius igitur Domini & Dei confessio per me prædicatur, & ipse videat (scit enim) quomodo suam virginem puram conferuet. Per deos ipsos, inquit Iudex, dominorum iussū veritus, ne fortè illis non obediens, pericliter, aduersus te faciam, quod sum iussus. Quoniam verò in lupanar tradi maluisti, quam dijs ipsis sacrificare, videamus, num te seruet Christus ille tuus, propter quem in contentione ista persistere voluisti. Id cum Iudex dixisset, ad cohortem versus: Tradatur, inquit, ista in lupanar. Tunc ait Theodora: Tu, Deus, qui occultas res inspicis, qui nouisti omnia, priusquam illa fiant, qui ad hodiernum vsque diem mihi affuisti, & intactam in ea re me seruasti, quam tibi promisi, ipse & posthac me custodias, & à profanis & iniquis eorum manibus, qui parati sunt ancillæ tuæ iniuriam inferre, incolumem & integram serues. Hæc cum illa dixisset, ad lupanar ducta est: ad quod ingressa, oculos ad cæli erexit, & ait: Tu Pater Domini nostri Iesu Christi me adiua, ut ab his canibus eripiar. Tu, qui Petrum in carcere adiuiuisti, eumque ab iniuria liberum illinc eduxisti, & me hinc ab iniuria incolumem educa, ut omnes videant, meque seruam tuam esse cognoscant.

Turbæ autem illæ eam, ut lupi agnam, circumdantes, certatim studebant pro se quisque ad eam ingredi, & ut canes in feram aliquam, & accipitres in columbam, ita in eam turbæ inhiantes ingredi festinabant. Ceterum neque tunc Christus ipse cessabat, sed cum quendam ex fratribus præparasset, ad eam illum misit. Quidam enim religiosissimus frater, qui Dei negocia tractare optimè didicerat, & quemadmodum aliquem ex Dei voluntate diuitem fieri deceret, benè nouerat, ille cum è rebus bonis semper aliquid amplius appeteret, & sibi comparare studeret, duplicem martyrij coronam sibi conciliauit, & regnum cælorum hoc modo rapuit. Cum enim militari habitu se induisset, primus ad eam ingressus est, quasi vnus ex impudentium & intemperantium hominum numero esset. Eius igitur hominis nouam & peregrinam figuram sancta illa virgo Theodora cum vidisset, fuit perterrita: ea enim res multum iniuriæ ac turpitudinis præseferbat. Quamobrè ancipiti & dubio animo carceris angulos circumibat, secum cogitans, num à Christo ipso relicta esset.

Non curat
minas Iu-
dicis.

Prudens S.
Theodora
responsum.

Seruatur tri-
duò in cu-
stodia.

Virginitatem se dicit
Christi cau-
sa professã.

Ducitur S.
Theodora
in lupanar.
Act. 12.

Vir pius
sub milita-
ri habitu eam
liberat.

At sanctus Didymus (ita enim vocabatur) vt germanus frater, incipiens eam affari: Non sum, inquit, id, quod vides. extrinsecus enim lupus videor, intus vero sum ovis mansuetus. Ne spectes exteriorem hanc vestem, sed interiorem & promptum animi affectum consideres. Frater enim sum in aliena figura, contra diabolum sapiens, eorum quidem veste indutus, qui sunt illius ministri: vt ita huc ingrediens non agnosceret, (erant enim, qui huc venientem speculabantur) & Domini mei preciosam possessionem, & Dei columbam eam seruare possem. Sed age vestem mutemus: tibi Deus ipse victoriam largitur: me vero coronat sanctus, & qui sine maculata est, agnus ille, qui tollit peccata mundi. Exi tu, & ad Dominum ito: ego propter Dominum hic remanebo. Hac mea veste, quam timebas, induaris. Esto tu pro me, vt est ab Apostolo dictum: Estote, vt ego, quoniam & ego, vt vos. Ille quidem haec dicebat: Theodora vero libenter ei obtulerat. Nouit enim ab illo ipso Deo, qui misit in lacum leonum prophetam Abacuc, vt Danieli, qui & ipse propheta erat, cibum impartiret, quique & leonum ora obstruxit, militem illum tunc ad se missum, vt ipsius habitu occultata, & illinc crepta seruari posset.

Iohan. 1.

Galat. 4.

Dan. 14.

Illam igitur virginem militis habitum sumpsit, & crebrisque, quibus antea miles vt consueverat, crura sua contexit: cumque reliqua veste se induisset, capiti galeam imposuit, eiusque armis acceptis, illo ipso, quem ei adstiterat praecipit, ornatum induta egressa est. Admonita etiam fuit, ne quem aspiceret, propter eorum luporum impudentiam atque audaciam, neve aliquem alloqueretur: sed recta ad portam tenderet, & Iesum ipsum vix duces sibi proponeret. Et illa quidem illinc egressa, vt columba quaedam alas quatiens, atque in caelum tendens, ex accipitris ore, vel agnae leonum faucibus, euasit. Frater vero ille sedebat, de sorore non amplius sollicitus, & spirituale prandium expectans. Cumque se capitis tegumento induisset, eo in loco sedebat. Erat autem ita coronatus, vt si aduersarium ipsum vicisset. Interuallo autem temporis, quidam ex infantium numero intemperantiae seruus, ita vt erat impudens, illum tanquam ad virginem ingredi ausus, cum virum pro virgine offendisset, mente percussus secum ipse dicebat: Nunquid virgines in viros transfert Iesus iste? Miles ille, qui ante me huc ingressus est, exiit. Quis nam igitur hic est, qui sedet? Vbinam virgo illa, quae hic inclusa erat? Audiui aliquando a Iesu ipso aquam in vinum conuersam: nunc maius quiddam video: virginem enim in vinum mutauit. Timeo ne & me in mulierem conuertat. Ille vero cum opportunè sorore eripuisset, factum sum non occultauit: sed clara voce, Non mutauit, inquit, me Dominus, sed & mihi & illi coronam dedit. Quam igitur habebatis, eam non habetis: quique vobis non erat, eum nunc habetis. Virgo illa, virgo est, vt antea: miles vero Christi Iesu athleta nunc est.

Theodora
exire lupanari,
habitu militari
induta.

Iohan. 2.

Ingenua S.
Didymi
confessio.

Egressus igitur, qui fuerat paulo ante ingressus, quod factum erat, nunciauit. Id autem Iudex audiens, iussit eum ante tribunal sisti. Quem praesentem cum vidisset, eum interrogans ait: Quod nam tibi nomen est? Didymus, inquit ille, ego appellor. Tum Iudex: Et quisnam tibi suggestit, vt istud faceres, ac me contemneres? Cui Didymus: Deus me misit, vt hoc facerem. Confitere, inquit Iudex, antequam tormentis subijciaris. Vbinam est Theodora illa virgo? Respondit illi: Per Christum Dei filium, vbi ea sit, nescio. Illud scio, ac persuasum habeo, quod cum Dei sit serua, & Deum ipsum satis confessa fuerit, intacta permansit: quam Deus ipse incolumem & a labe pura seruaui. Itaque quod factum est, non mihi, sed Deo ipsi tribuo: quoniam secundum fidem ipsius fecit illi Deus, quemadmodum & ipse nosti, si fateri velis. Tunc ait Iudex: Cuiusnam sortis homo tu es? Christianus, inquit Didymus, ego sum, a Christo liber factus. At Iudex: Cruciate istum vehementer duobus modis, propter eius petulantiam. Peto, inquit Didymus, vt quod ab Imperatoribus tuis iustus es, celeriter expedias. Cui Iudex: Per deos duplicia tormenta tibi reposita sunt, nisi dijs ipsis sacrifices. Quod si feceris, prius illud facinus tuum audax condonabitur. Ego, inquit Didymus, re ipsa tibi ostendi, me Dei athletam esse: propter finem enim mihi repositum hoc facere aggressus fui, vt & virgo ipsa, virgo remaneret, & ego Dei confessionem manifestè profiterer: nam in Dei fide permanens, tormenta non sentiam. Itaque celeriter fac, quod videtur: non enim daemones immolo. Nam & si in ignem me tradere volueris, illinc etiam Deus me potest eripere.

S. Didymus
capite ple-
ctitur.

Tunc illi Iudex: Tantae audaciae causa caput tibi abscindetur: & quoniam dominorum atque Imperatorum nostrorum praecipitum contempsisti, reliquiae tuae in ignem tradentur. Ad haec Didymus: Benedictus, inquit, Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui consilium meum non despexit, sed & Theodoram ancillam suam integram seruauit.

navit, & me per duo tormenta coronabit. Cumque sententiam à Iudice latam accepisset, securi percussus est. Quo facto, eius corpus in ignem fuit coniectum. Martyrio autem functus est sanctus Didymus Nonis Aprilis, regnante in cælis Domino nostro Iesu Christo: Quoniam ipsi est gloria cum Patre & sancto Spiritu nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

F. LAVREN. SVRIVS LECTORI RHO.

Hanc historiam aut certè consimilem prolixè scribit S. Ambrosius Mediolanensis episcopus lib. 2. de Virginibus: sed eam quòd in quibusdam nonnihil ab hac discrepare videatur, in vicesimum octauum Aprilis diem transferemus, quo die Latina Martyrologia Theodora & Didymi martyrium habent, vt lector vtrobique, hoc est, & quinto iuxta Metaphrasten, & 28. Aprilis die iuxta Latinos, hanc egregiam habeat historiam.

S. AMPHIANI martyrium quare suprà 2. Aprilis.

MARTYRIUM S. THERMES ET PHERBVTAE
EIVS SORORIS, EIVSQUE ANCILLAE, AVTHO-
re Simeone Metaphraсте.

Empore nostræ persecutionis, Regina repente in morbum incidit: quæ cum Iudæorum Crucis inimicorum, esset studiosa, eosque libenter audiret, accesserunt ad eam atque dixerunt, Simeonis episcopi, cognomento Iombaphæi sorores, vt fratris necem vlciscerentur, venenum ipsi, quo interiret, misissent. Quod cum ad Regis aures peruenisset, sancta Therme statim cum sorore & ancilla comprehensa est. Erat autem hæc virgo sacris in rebus exercitata: immò verò omnes erant in Iesu Christi fide optimè institutæ. Habita de illis quæstio fuit in palatio. Mauptra enim Magorum princeps cum duobus alijs principibus Regis mandato Iudex fuerat constitutus. Cum autem sancta Therme cum quibus reliquis in iudicium esset adducta, perpecta Iudices per Ichnritudine ipsius (erat enim forma admodum venusta) improbo singuli amore vehementer exarserunt: nemo tamen alijs rem indicauit. Sic igitur illas sunt allocuti:

5. Aprilis.

Mauptra princeps Magorum.

Thermes constantia.

Deur. 6. & 10. Exod. 22.

En quantu abominatur coniugium virgo Deo dicata.

Cur orbis terrarum Regina ac domina veneficium parastis? Quo quidem crimine digna estis mortis supplicio. Hic sancta Therme respondens: Cur nos, inquit, in crimen vocatis, quod à veritate abest quàm longissimè? Cur nobis calumnias struistis? Si sanguinem nostrum sititis, quid vobis impedimento est, quo minus illum bibatis? Si mortem nostram optatis, ecce manus vestrae quotidie cædibus coinquinantur: & nos propter Deum nostrum malumus mori, quàm ipsum abnegare: est enim vita nostra. Et quemadmodum scriptum est, vt vnum Deum adoremus, & illi soli seruiamus, sic etiam facimus. Et cum alibi scriptum sit: Maleficos non sines viuere: quomodo nos malefica, quæ scelus id grauius propè Dei abnegatione iudicamus? Vtrique profecto crimini mors proposita est. Audiebant Iudices virginem cum voluptate, & pulchritudinis atque sapientiæ ipsius admiratione loqui non poterant. Sed quisque secum ipse sic cogitabat: Regem hortabor, vt illas liberet, & hanc mihi vxorem ducam. Mauptra autem: Vix tandem rectè, inquit, dixisti, vobis non licere esse maleficis: Verum fraternæ mortis vlciscenda causa id perpetrastis. Ad hæc virgo sancta respondit: Quid mali fratri nostro accidit, vt nos propter ipsum à Deo viuente vitam nostram seiungere debeamus? Quauis enim vos illum improbitate vestra & amulatione interfeceritis, tamen viuere, & gaudet in regno cælesti: quod quidem regnum, potentiam & imperium vestrum euertet. Quæ illa cum diceret, iusserunt eas in carcerem duci, & custo diri.

Diluculo autem misit ad eam Mauptra nuncium, qui diceret: Si vis, orabo Regem, vt liberet vos à morte, & eris mihi vxor. Quibus verbis auditis, strenua virgo, & si non potuit non commoueri, tamen ita respondit: Os tuum obstrue, canis immunde, inimice Dei, & omnis veritatis: nec audeas amplius verbum impurum effundere in aures meas. Neque enim ista cogitatio cadit in mentem meam. Absit. Semel enim dicatum Christo Domino, cui virginitatem meam seruo, & fidem ac veritatem tueri studeo, solus enim est sine peccato, & liberare me potest ab immundis manibus, & impuris cogi-